

Hvor tonedigtere hviler

M. Møller-Petersen

I en storby er kirkegården jo ikke blot „De dødes have“, men en fredens park, en stille lund, hvor ung og gammel søger hen for at finde hvile og ro, fjern fra den tærende larm og støj. Andre søger herind for blot nogle øjeblikke at dvæle ved en grav, der gemmer støvet af en kær ven, en åndsfælle eller måske en skabende kunstner, der har givet een noget værdifuldt, noget skønt og nærende, noget, der lyser op i vor hverdag. Til disse udvalgte hører vel nok i første række vore digtere og komponister; det er jo dem, vi tyer til i glæde som sorg, til højtid og fest.

Hovedstaden får skyld for meget, bl. a. at landets åndelige kapital, in casu litteratur og musik, i overvejende grad er placeret her, og har været det gennem slægtled. En sådan koncentration sætter sine spor også på kirkegården. Og de mange kendte navne fra kunstens verden er, vel navnlig i turistsæsonen, et søgt mål for mange; det er jo, som *Viggo Stuckenberg* skrev:

„Blev i grave slægter stængte,
lever, hvad de tænkte.“

Komponist og digter er nøje knyttet til hinanden gennem vokalmusikken, og dette samhørighedsforhold synes også at manifestere sig efter døden, idet gravstenspoesien oftest findes på disse kunstners grave. Men denne måde at hædre afdøde på er ikke så almindelig mere; den fik dog ligesom en renæssance efter sidste verdenskrig, idet mange af mindstenene for faldne frihedskæmpere har originale vers som en sidste hilsen til den faldne. I et velformet vers er der højtid, og det huskes.

Af komponister, døde i de sidste årtier, og som har fået vers med sig i døden, kan nævnes *Elith Worsing*, død 1923 (Vestre kirkegård); hans kompositioner tilhører den lettere genre; men de lever endnu og er fremdeles til glæde for mange. For blot at nævne enkelte: „Dukke Lise“, „Hils fra os derhjemme“, „Lille Sommerfugl“ o. s. v. Det smukke vers, der også fortæller os om et stort menneske, lyder:

„En bedre søn og en bedre ven
kan ingen i verden finde.
Vi vandred bedrøvet en dag herhen
og satte ham dette minde.“

Tonerne er verdenssproget, budskabet fra sjæl til sjæl, og der er vel ikke den side i den menneskelige natur, som tonerne ikke evner at tolke eller udløse; fra den dybeste sorg til vild og flammende begejstring. Vi åbner vinduet, når vi hører musik fra gaden, og publikum myldrer frem fra de fjerneste kroge i haven, når „Tivoli-Garden“ trækker op. Ikke så mærkeligt, at de mennesker, der blev mestre i dette magtfulde sprog, hører til de udvalgte.

Man kan vel nok sige, at i almindelighed bliver der vist de mennesker, som gav os de skønne klange, satte dem i system og harmoni, den veneration, de har krav på, også efter deres død. Men den anstrengte tid, vi økonomisk set lever i, synes også at skulle ramme flere kunstnergrave, og i pietetens navn kunne man ønske, at der en skønne dag meldte sig en donator med midler til sådanne graves pleje.

Når man blader i vore melodibøger, lægger man måske mærke til, i hvor ringe grad det kvindelige element er repræsenteret i de skabende tonedigteres kreds. Men to kan dog nævnes som næsten klassiske: *Henriette Nielsen* og *Johanne Louise Heiberg*. De to var jo samtidige,

7. J. O. E. Hornemann.
gravmæle.
Københavns assistens.
Forf. foto.

og deres vaudeviller, henholdsvis „Slægtningene“ og „En søndag paa Amager“ havde jo succes på Det kgl. Teater, og melodierne hører vi gerne endnu. Fru Heiberg døde 1890 og er begravet på Holmens Kirkegård; Frk. Henriette Nielsen døde 1900 og er begravet på Assistens Kirkegård. — Også to norske kvindelige komponister bør nævnes i denne forbindelse: *Sofie Dedekam* („Naar Solen ganger til Hvile“ og „To Drosler sad paa Bøgekvisst“) og *Agathe Backer Grøndahl*, hvis navn vi af og til ser i radioprogrammet. *Sofie Dedekam* døde 1894, *Agathe Grøndahl* 1907.

Man har måske lagt mærke til, at der efter navnet *D. L. Rogert* over kongesangen „Kong Kristian stod ved højen Mast“ i nogle af vore melodibøger står et spørgsmålstegn. Forklaringen er den, at man ikke med sikkerhed ved, om melodien virkelig er af Rogert. Noget taler for, andet imod. Men så længe vi ikke med 100 % sikkerhed ved en anden, bør vi vel være glade for og stolte af Rogert og hans melodi. — Han døde som dommer på Bornholm i 1813 og begravedes i Rønne; men graven er ikke mere.

Så er der nationalsangens komponist, *H. E. Krøyer*. Til hans mest kendte melodier hører „Her under Nathimlens rolige Skygge“; „De første Prygl vi i Skolen fik“, og så den mest kendte „Der er et yndigt Land“. Man har kritiseret denne melodi; men de forsøg, der har været gjort for at få en bedre, er ikke faldet heldig ud. En melodi har jo foruden grundtonen også bitoner, både de musikalske og de andre; og disse andre er de minder, der vækkes hos dem, der måske gennem årtier har sunget en melodi og fået den kær. De fleste mennesker er på dette punkt ret konservative, og en ny melodi vil som regel gribe forstyrrende ind i deres mindekreds.

„Der er et yndigt Land“s ophøjelse til nationalsang jævnsides med kongesangen „Kong Kristian“, daterer sig fra et nationalt møde på Skamling 1844. Samme år blev Krøyer kantor ved Slotskirken i København. — I en biografi hedder det så smukt om ham, at det bør fremhæves: „Den ensomme ungkarl trak sig tilbage fra sine venner, plagedes af sygdom og mistede sin ungdoms humør. Men til det sidste bevarede han sin hjælpsomhed over

for fattige og trængende.“ — Krøyer døde 1879 og er begravet på Assistens Kirkegård.

Her er også *Kuhlaus grav*. Graven er et græstæppe med to taks og en gravsten, hvis symbolske figur — en kvinde med en lyre — er ved at forvitte; vist ikke ganske „Elverhøj“s komponist værdig. Han døde 1832. Men hans musik lever.

På samme kirkegård er også *Johan Ole Emil Hornemanns* grav. Vi mindes ham med taknemmelighed bl. a. for hans pompøse melodi til „Kongernes Konge“ og den uopslidelige soldatersang „Dengang jeg drog af Sted“, og man forstår, at han på sin gravsten har fået de første takter af netop denne populære melodi, der med *Peter Fabers* opildnende tekst publiceredes i marts 1848 og, som det hedder „i ikke ringe grad bidrog til sejren i denne krig.“ Takterne er indgraveret i et metalbånd, spændt over en lyre og med sanglærke imellem. — Hornemann døde 1870. — Kun en snes meter fra denne grav ligger sønnen, *Chr. Fr. Emil Hornemann*, begravet. På den smukke gravsten ses symbolske flammer stige op mod det høje og i nøje samklang hermed disse skønne linier:

„Hvad han har skabt til folkets gavn,
i flammer født, i kamp og savn,
skal vokse gennem tiden
og værne om hans navn.“

Det fortælles, at da nogle amerikanske musikfolk sidste sommer var her i landet for at finde egnet musik for staterne, var Hornemanns musik til „Aladdin“ det eneste, de kunne bruge. — Han døde 1906.

A. P. Berggreen er også begravet her, og han har disse linier på sin gravsten:
„Hans minde vil leve i folkets og menighedens
sange.“

Han døde 1880.

På Holmens Kirkegård finder vi flere navne fra musikkens verden. Som allerede nævnt er fru Heiberg begravet her; endvidere *Henrik Rung*. Vi synger hans melodier daglig: „I Danmark er jeg født“; „Moders navn er en himmelsk lyd“; „Kirkeklokke, ej til hovedstæder“ o. s. v. — Rung døde 1871.

(Fortsættes i næste hefte).

flerårige vedligeholdelser er røde, og at de er af ens tryk og format.

Foretrækker man hængslede kort i bakker (kasser), må ovenstående grundkrav iagttages, men man har større mulighed for specifikation på omblade, — altså mere plads.

Det vil altid være lønnende at holde kartoteket i den pinligste orden. Det virker utilfredsstillende og uhøfligt med manglende titulatur og fornavn. Man skal kunne stole ubrydeligt på rigtigheden af indføring og afkvikning på kortet. Kortene kan iøvrigt udformes efter behov. Hængselkortene fås i standardudførelse, hvilket naturligvis er billigst, og det er uvæsentligt, om der skulle blive et par rubrikker tilovers.

På det i fig. 8 viste eksempel føres ordrenummer med blå (kuglepen), regningsnummer lige under med rødt, kvittering ved tilføjelse af dato med blå. Forskelligt farvede faner påsættes øverst til højre.

Fig. 9 viser et kort til hængsling i bakke fra et skuffekartotek.

Hængslerne sættes i hullerne foroven i det foldede hovedkort, ombladet lægges ned over og er dermed låst, når hovedkortet er indsat i bakken.

Andre systemer kan komme på tale, f. eks. hængemapper, der giver mulighed for opbevaring af begrænset korrespondance sammen med de trykte indlægskort.

Næste artikel vil omhandle kirkegårds-kontorets nødvendige protokoller til registrering, regnskab m. m. og samspillet mellem dem.

Hvor tonedigtere hviler

M. Møller-Petersen

(fortsat fra side 12)

På Holmens kirkegård hviler også *Peter Heise*; som symbol har han fået den som gravstensornament sjældne luth på sin gravsten og dette skønne vers:

„Den, der har med opladt sans
søgt sandheds lys og skønheds glans
og viet dem sin snille,
hans værk ej døden sletter ud,
hans værk har ført ham op mod Gud,
mod begges strålekilde.“

Altså sandhedens og skønhedens strålekilde. — Heise døde 1879.

Vor vidt berømte *H. C. Lumbye* er også begravet her. Og han har fået disse jævne og uhøjtidelige linier på sin gravsten:

„Hans toner klinger over land og by
og gør den gamle ung på ny.“

Og det vil vi vist alle skrive under på.
— Han døde 1874.

I samme gravsted som *H. C. Lumbye* er også sønnen, *Georg Lumbye*, begravet. Til hans mest populære musik hører „Sølvmyrter-Valsen“, hvor den meget yndede melodi „Til min Sangfugl“ er indlagt, melodier, som høres ret ofte i „Tivoli“s koncertsal. — *H. C. Lumbye*'s svigersøn, digteren *Adolph Recke*, er også stedet til hvile her. Vi mindes ham med taknemmelighed for „Kongernes Konge, ene du kan“, og for soldatersangen fra 1849 „I Natten klam og kold“, en ode til 6. julie-slaget ved Fredericia, begge digte til musik af *Hornemann*.

Selv om denne artikel er viet den skabende kunstner, kan en enkelt udøvende vel tages med, nemlig kgl. kammersangerinde *Ida Møller*; hendes grav er kun få meter fra *H. C. Lumbye*'s. På marmor-korset står disse ord:

„God bless you!“

10. Mindesmærke for
H. C. Lumbye.
Holmens kirkegård.
Forf. foto.

11.

C. F. E. Hornemanns
gravmæle.
Assistens.

hvilket vil sige: „Gud velsigne dig!“ Ida Møller var født i Hull; vel derfor den engelske tekst: På en marmortavle med lyrc og palmegren står dette vers:

12.
Willumsens mindes-
mærke for
Asger Hamerik
og hustru.
Vestre kirkegård.
Forf. foto.

„Din stemme kom fra guddomsvældet
som Mozarts toner i din sang;
og derfor blev den aldrig ældet;
den ejed evighedens klang.
Dit liv af kærlighed var båret,
din kunst med sejerskronen kåret.“

Ida Møller døde 1947.

På den modsatte side af Østerbrogade ligger Garnisons Kirkegård, og her er H. C. Lumbyes efterfølger som dirigent i „Tivoli“s koncertsal *Balduin Dahl* begravet. Af hans mange kompositioner har jo navnlig hans Frederik VIII's honnør-march vundet folkeyndest; den og *Frøhlich's* Riberhus-march må vel kunne karakteriseres som klassiske. — Balduin Dahl døde 1891; Frøhlich 1860 (Assistens Kirkegård).

På Frederiksberg Kirkegård er *August Enna* begravet; også *C. C. Møllers* grav var her indtil for et par år siden. *Var!* Trods megen velvillig omtale, bl. a. i „Politiken“ og i „Aftenbladet“, her endda med billede af graven, blev den sløjfet; der var ikke midler til fornyelse; men hans musik lever. — Enna døde 1839; C. C. Møller 1893.

Solbjerg Kirkegård, der også hører under Frederiksberg, gemmer støvet af *Frederik Rung*. Som symbol for sin skønne gerning har han fået taktstokken og en palmegren på sin gravsten; død 1914. Her finder vi også *Victor Bendix'* grav; død 1926. Og „Havens“ komponist *Aksel Agerby*; han døde 1942.

Og så er der den 125 tdr. land store Vestre Kirkegård. Her finder vi navne som *Johan Bartholdy*; død 1904. *Otto Malling*; død 1915. Det var på hans foranledning, at den nuværende konservatoriebygning, H. C. Andersens Boulevard, blev rejst, nemlig 1905. Der er da også mindeplade for ham i konservatoriets forhal. Broderen, *Jørgen Malling*, død 1926, er begravet i Lyngby. Endvidere kan nævnes fra Vestre Kirkegård *Asger Hamerik*; død 1923; *Lange-Müller*; død 1926; *Carl Nielsen*; død 1931; *Fini Henriques*; død 1940. Orgelmesteren *Johan Gottfred Mattison-Hansen*; død 1919, og *Sextus Miskow*. Til hans mest kendte melodier i dag kan nævnes „Den Spillemand snapped Fiolen fra Væg“, og han har da også fået de første takter af denne populære melodi på sin gravsten. — Miskow døde 1928.

Niels W. Gade er bisat i kapel; hans smukke marmorsarkofag står i Holmens Kirke, i den lange fløj, der vender ud mod

kanalen, i samme rum som *Tordenskjold* og *Niels Juel*. Forklaringen på denne særstilling blandt tonedigtere er den, at Gade var organist ved Holmens Kirke fra 1858 til sin død 1890. Over den statelige sarkofag står disse skønne linier:

„Af toner byggede han sin Jacobs-stige
fra jordens mørke op til lysets rige;
i dem hans drøm fik liv,
hans tanker vinger,
og gennem dem hans eftermæle klinger.“

På sarkofagens frontside er der en lyre i ramme af en guldkrans.

Weyse, hvis musik til *Ingemanns* morgen- og aftensange i så høj grad har bidraget til deres popularitet, er begravet i Roskilde, på Gråbrødre gamle kirkegård. Graven er såre prosaisk; men der er næsten altid friske blomster på graven, lagt af børn som voksne; i den henseende ligner denne grav og H. C. Andersens grav hinanden. Det er det fromme barnesind, der bevæger og belønner. — *Weyse* døde 1842.

Weyses efterfølger som organist ved Domkirken i København, *J. P. E. Hartmann*, er begravet ved Garnisonskirken; her var han jo organist, før han kom til Domkirken. Der er vist ikke den dag i året, da ikke hans melodi til bryllupssalmen „Her samles to Hjerter“ eller „Jert Hus skal I bygge paa Ordets Klippegrund“ lyder fra et eller andet orgel i landet. — *Hartmann* døde 1900.

Og til sidst *Thomas Laub*; han er jo den komponist, der i stærkest grad har præget salmebogens melodier. Ikke færre end 74 salmer har han givet toner. Der er langt ned til den næste, nemlig *Berggreen*, der har 19, *Hartmann* 14, *Henrik Rung* 11, *Barnekow* og *Carl Nielsen* hver 9 o. s. v. *Laubs* og hustrus grav er på *Gentofte Kirkegård*; graven er ejendommelig, særpræget, beskeden, næsten knælende ydmyg i sin symbolik: En lav krybbe, omtrent som man kunne tænke sig den i en stald; langsiderne kun en halv snes cm over jordhøjde.

„Rejst af samfundet for dansk kirkesang“, står der på langsiden. På det ene endestykke: „*Thomas Laub 1858—1927*“ og på det andet disse linier, der er taget fra salmen „Når jeg betænker Tid og Sted“:

„Mit støv, gak ned
og hvil i fred;
lad stormen over fare.
Luk døren til!
Når Gud det vil,
du skuer dagen klare.“

13. Mindesmærke for Peter Heise på Holmens kirkegård. Forf. foto.

Musikken har mange opgaver; den skal glæde og fornøje, adsprede og underholde, trøste og opmuntre, gøre menneskene bedre, forædle vort sind eller, som direktøren for musikkonservatoriet, hr. *Knud-åge Riisager*, udtalte for nogle måneder siden: „Musikkens sande væsen er jo den etiske opdragelse af det menneskelige sind.“

14. Mindesmærke for Carl og Anne Marie Carl Nielsen. Kobenh. Vestre.